

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. III. Contractus perpetuò impotentium sine ordine ad copulam, sed tantùm ad cohabitandum tamquam frater & soror, non est verum Matrimonium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

potentia, quando quis invenitur potens ad corruptam, & non ad virginem.

Respondet Sanchez sup. n. 6. ei impotentiae non posse semper subveniri. Et rationem disparitatis dat n. 12. quod apertio facta membro virili est connaturalis vasi foemineo: atque ab eo appetitur: at ligno vel ferro est contra naturam ac omnino violenta: & ideo nil mirum, si ex hac periculum corporis timeatur, quod ex illa non imminet. Ita hic Auctor. An autem mulier teneatur tali casu pati incisionem vel fractionem claustrum per instrumenta medicorum, si ex hac periculum corporis non timeatur, inferius suo loco disputabimus.

Impresentiarum quaeritur: an impotentia perpetua, viro & mulieri cognita, dirimat Matrimonium, quod contrahunt non ad carnales actus exercendos, sed ut tamquam frater & soror simul habitent. Pro responsione ponitur

CONCLUSIO III.

Contractus perpetuo impotentium sine ordine ad copulam, sed tantum ad cohabitandum tamquam frater & soror, non est verum Matrimonium.

129.
Oppositum
Conclus. do-
cet Pontius.

Matr im-
potentium in
ordine ad
copulam ju-
re natura
est irritum.

130.
Probatur.

131.

Basil. Pontius oppositum, scilicet contractum impotentium, ad castè vivendum, esse verum ac validum Matrimonium, mordicus defendit, tantà, utique contentione, ut Herculi clavam è manibus extorquere velle videatur; sed operam ludit, ut patebit in progressu.

Hic itaque Auctor lib. 7. cap. 60. (debet esse 55.) sic incipit scribere: Duobus modis contingere potest, ut Matrimonium contrahatur inter impotentes, quos dicemus. Primum cum pacto implicito vel virtuali de futura copula: deinde cum voluntate & conditione castè vivendi. Si priori modo celebretur Matrimonium, non dubito nullum esse jure naturæ, id quod à Sixto V. videtur definitum.

Ratio videtur esse manifesta: quia in ejusmodi contractu apertè adhibetur conditio contra substantiam Matrimonij; quia seminatio impotentis, de quo est sermo, vel omnino est nulla, vel non est intra vas: ex quo fit, necessario seminationem impotentis illicitam esse, & contra finem Matrimonij, est enim effusio vacua & inanis, & quæ minimè ad generationem ordinari potest. Obligatio igitur ejusmodi effusionis feminis, in contractu apposita, omnino reddet nullum jure naturæ, juxta certissimam doctrinam, propter quam, auctoritate Sixti dissoluta omnia, quæ præcesserant, Eunuchorum Matrimonia. Dubitamus ergo de secundo modo contrahendi conjugium; an scilicet valeat Matrimonium impotentis, cognita etiam impotentia, dummodò ad castè vivendum celebretur, & sine ordine ad copulam. Ita Basil.

Postea n. 2. & sequentibus usque ad finem

d. cap. refert nostram Conclus. cum suis probationibus: cap. vero 56. n. 1. sic ait: Fateor tamen mihi semper visum esse probabilius, Matrimonium potentis cum impotente ad castè vivendum, etiam cognita impotentia, validè celebrari. Sententiam hanc tenent ex antiquis & recentioribus non pauci. Vide eos apud Sanchez sup. disp. 97. n. 1.

Et primo quidem loco invenies Magist. 4. dist. 34. c. 1. quem ferè oblitus fuerat citare Pontius, dicens sup. Sed (quod fugiebat memoriam) in hac etiam sententia videtur fuisse Magister in 4. dist. 34. in principio: agens enim de personis illegitimis ad Matrimonium, inquit, frigiditatem, hoc est, impotentiam, & conditionem, reddere nec omnino legitimos, nec omnino illegitimos. Potest ergo ex Magistri sententia, cum frigido stare validum Matrimonium, videlicet si alter sciat & ad castè vivendum contrahatur: nam si esset in ordine ad copulam, planè nullum esset; sed ad eo modo contrahendum essent omnino illegitimi. Hæc ille.

Do verba Magistri. *Media verò sunt nec plene legitima, nec omnino illegitima, per frigiditatem, per conditionem: Si enim tales junguntur ignoranter, commanere possunt quibusdam accedentibus causis, & eisdem deficientibus dividi.*

Dividit personas (inquit Hiquæus in suo Comment. ad illam dist. n. 34.) in plene legitimas, & plene illegitimas, & medias, quæ nec in uno, nec in altero extremo sunt, & loquitur de iis, quæ ignoranter conjunguntur, & inter quos est invalidum Matrimonium; quia separari possunt, & mulier transire ad secundas nuptias, ut patet ex verbis Greg. quæ citat. Quod ergo quibusdam accedentibus conditionibus commanere posse dicit, intelligit non de commanentia, sicuti mariti & uxoris, sed sicut fratris & sororis in communione obsequij & bonorum. Hæc ille.

Loquitur ergo Magister de ijs, qui ignoranter contrahunt, non ad castè vivendum, sed modo ordinario, id est, ad exercendos actus carnales; at verò Pontius de iis, qui scienter contrahunt ad castè vivendum.

Interim D. Tho. ead. dist. in sensu Pontij videtur Mag. interpretari, dum q. 1. a. 2. ad 4. (quod erat: *Si scit mulier, virum esse frigidum, quando cum eo contrahit, verum est Matrimonium; ergo frigiditas, quantum est de se, Matrimonium non impedit*) dum, inquam, ad hoc argumentum respondet; *In quolibet contractu hoc universaliter tenetur, quod ille, qui est impotens ad solvendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum, quo se obligat ad ejus solutionem: tamen impotens potest esse tripliciter. Vno modo, quia non potest solvere de jure, & sic talis impotentia omnibus modis restituit esse contractum esse nullum, si sciat ille, cum quo facit talis contractum, hanc impotentiam, si non. Alio modo, quia non fit solvendo de facto, & tamen si sciat ille, cum quo contrahit hanc impotentiam & nihilominus contrahit, ostenditur quod aliam finem ex contractu querit, & ideo contractus stat: si autem*

Celebratum
ad castè vi-
vendum pu-
tat Pontius
validum.

Pro eadem
opinionem ci-
tatur Ma-
gister.

132.
Verba Mag.

Expendim-
tur ab His
quæ.

Loquitur de
iis, qui igno-
rante con-
trahunt mo-
do ordinario.

133.
D. Tho. vi-
detur Mag.
interpretari
in sensu
Pontij.

Aliquis po-
tente esse tri-
pliciter im-
potens.

tem

rem nescit, tunc contractus nullus est; & idem frigiditas, quae causat talem impotentiam, ut homo non possit de facto solvere debitum, & conditio servitutis, per quam homo non potest de facto liberè reddere, impediunt Matrimonium, quando alter conjugum ignorat hoc, quod alius non potest reddere debitum: impedimentum autem, per quod aliquis non potest de jure reddere debitum, ut consanguinitas, annullat contractum Matrimonium, sive sciat alter, sive non, & propter hoc Mag. ponit, quod haec duo faciunt personas non omnino illegitimas. Haec tamen D. Thomas. Quo (inquit Pontius sup.) quid clariùs & apertius?

134. Interrogo & ego unum verbum: quid clariùs & apertius, quam juxta D. Tho. ibidem ad primum, potentiam ad copulam esse de essentia Matrimonij? Quamvis, inquit, actus carnalis copula non sit de essentia Matrimonij, tamen potentia ad hoc est de essentia ejus; quia per Matrimonium datur utrique conjugum potestas in corpore alterius, respectu carnalis copulae. Quomodo ergo verum Matrimonium, quod mulier sciens contrahit cum frigido? An forte vera res possit esse sine sua essentia.

135. Dices: D. Tho. loquitur ibi de Matrimonio, quod contrahitur cum ordine ad copulam. Plane: nam in corp. sic ait: Dicendum, quod in Matrimonio est contractus quidam, quo unus alteri obligatur ad debitum carnale solvendum: unde sicut in alijs contractibus non est conveniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc, quod non potest dare vel facere, ita non est conveniens Matrimonio contractus, si fiat ab aliquo, qui debitum carnale solvere non possit, & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi in generali.

Plane itaque loquitur D. Tho. de Matrimonio, quod contrahitur cum ordine ad copulam. Et quid mirum, cum istud solum sit verum Matrimonium? Ubi, quaeso, loquitur D. Tho. de Matrimonio, quod contrahitur ad castè vivendum, sine consensu saltem implicito ad copulam?

136. Tertià, inquis, parte q. 29. a. 2. in corp. Matrimonium sive conjugium dicitur verum ex hoc, quod suam perfectionem attingit. Duplex autem est rei perfectio, prima & secunda. Prima quidem rei perfectio consistit in forma, ex qua speciem sortitur: secunda vero perfectio consistit in operatione rei, per quam res aliquam suum finem attingit. Forma autem Matrimonij consistit in quadam indivisibili conjunctione animorum, per quam unus conjugum indivisibiliter alteri fidem servare tenetur. Finis autem Matrimonij est proles generanda & educanda. Ad quorum primum pervenitur per concubitum conjugalem: ad secundum per alia opera viri & uxoris, quibus sibi invicem obsequuntur ad prolem nutriendam.

Sic igitur dicendum est, quod quantum ad primam perfectionem omnino verum fuit Matrimonium Virginis Matris Dei & Ioseph: quia uterque consentit in copulam conjugalem: non autem expressè in copulam carnalem, nisi sub conditione: Si Deo placeret.

137. Ecce (inquit Basil. sup. n. 2.) manifestè dicitur de Matrim. Pars II:

stinguit D. Tho. consensum in copulam conjugalem, quo nomine tantum intellexit, ut constat ex primis verbis, conjunctionem animorum indivisibilem, & consensum in copulam carnalem; & solo illo consensu in conjugalem copulam, docet esse validum Matrimonium. Ergo ex D. Tho. sententia, verum Matrimonium esse potest secluso ordine & consensu ad carnalem copulam, dummodò sit consensus in copulam conjugalem, quae scilicet junguntur in eandem vitam munerumque societatem; atque adeò validè contrahi potest conjugium potentis cum impotenti ad castè vitam transigendam. Haec tamen Pontius.

Sed profectò hic Auctor limis oculis, ne dicam oculis clausis, legit Doct. Ang. Aperi oculos Ponti, & lege haec verba, atque intellige: Uterque consentit in copulam conjugalem; non autem expressè in copulam carnalem, nisi sub conditione: Si Deo placeret.

Nunquid hic D. Tho. secludit quemvis ordinem & consensum ad copulam carnalem? Quis, nisi cæcus, non videt ordinem conditionalem? Et quare putas addidit *Expressè*, nisi quia sentiebat in omni vero Matrimonio conjuges implicitè consentire in copulam carnalem, id est, dare sibi mutuo jus radicale ad copulam carnalem? An forte juxta Pontium, impotentes, qui contrahunt ad castè vivendum, invicem dant jus radicale ad copulam carnalem, aut consentiunt in eam sub conditione: Si Deo placeret?

Præterea: quis unquam audivit, finem intrinsecum Matrimonij esse castam vitam? Finis (inquit D. Tho. sup.) est proles generanda & educanda. Atque adeò non omnis conjunctio indivisibilis animorum est verum Matrimonium, sed, ut ait Doct. Angel. Per quam unus conjugum indivisibiliter alteri fidem servare tenetur, id est, non nisi alteri conjugi potest commisceri, & ei tenetur commisceri, nisi aliquid aliud obstat, tenetur, inquam, per se loquendo ex natura ipsius contractus.

Nunquid talis conjunctio animorum inter impotentes, qui, tametsi velint, nequeunt copulari carnaliter? Audite D. Tho. eodem loco in fine corp. Unde D. Aug. dicit in lib. de Nupt. & concupis. c. 11. in fine: Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, & Sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum divortium, solus ibi nuptialis concubitus non fuit.

Sed nunquid hic de essentia Matrimonij? Minimè: sed requiritur ad consummationem ejus, quae solum est perfectio aliqua secundaria Matrimonij, per quam obtinetur finis ejus, qui est proles generanda, non autem casta vita. Itaque nec hic locus D. Tho. convincit intentionem Pontij, sed magis favet nostrae Conclusioni, unde pro ea ab Aliquibus adducitur. Hoc pervium est, malè duci argumentum à Matrimonio B. Virginis cum Iosepho, ad Matrimonium impotentium, ut patet ex dictis.

An faveat Pontio.

138. Ostenditur quod non.

139. Casta vita non est finis Matrim.

140. Copula non est de essentia Matrim.

Obiectio ex D. Tho. solvitur.

Si dixeris: D. Tho. priori loco æquiparat impotentiam servituti: at constat servitutum cognitam non dirimere Matrimonium. Respondeo: comparationem non esse accipiendam quoad omnia; quippè certum est, servitutum cognitam non dirimere Matrimonium, etiam quod contrahitur ad actus carnales exercendos; secus impotentiam, ut ipse Pontius fatetur. In quo ergò comparatur?

141.
In quo D. Tho. impotentiam comparat servituti.

Respondeo: in eo quòd sicut ignorantia servitutis dirimit Matrimonium, ita etiam impotentia ignorata, & sicut cum cognitione servitutis stat versus contractus Matrimonij, per quem traditur potestas corporis ad actus conjugales; ita cum impotentia cognita stet versus contractus, non Matrimonij (quia secundum D. Tho. potentia coeundi est de essentia Matrimonij) sed cujusdam amicabilem societatis, in ordine ad cohabitationem, & alia obsequia præstanda; atque etiam in communicatione bonorum temporalium.

Occurritur instantia.

Nec refert, quòd D. Tho. non meminerit cohabitationis; nam sufficit, quòd meminerit essentia Matrimonij, quam constat non reperiri in contractu, qui stat cum impotentia cognita; adeoque, nisi velis admittere, Matrimonium stare juxta D. Tho. sine sua essentia, intellige ipsum de cohabitatione & alijs obsequijs. Aut certè ostende nobis locum in D. Tho. ubi dividat Matrimonium cum Pontio; & contractum sine ullo ordine ad copulam explicito vel implicito, absoluto vel conditionali, vocat verum Matrimonium.

142.
Notis in sententiam docet Scotus.

Atque ut Magister, & Doct. Angel. idem docuissent quòd Pontius, quid tum? Pro nostra Conclus. stat Doct. Seraphicus, & Doct. Subtilis: hic quidem 4. dist. 34. q. un. n. 6. ibi: *Ad secundum: si senex esset omnino impotens, dicerem, quòd non contraheret Matrimonium, licet aliqua posset consentire in eum ad cohabitandum sicut frater & soror.*

Item D. Bonno.

Ille autem ead. dist. art. 2. q. 1. n. 18. & 19. Dicendum (inquit) quòd impotentia coeundi naturalis, aut est temporalis aut perpetua. Si temporalis, non impedit. Si perpetua, tunc impedit contrahendum & dirimit contractum. Et si alter conjugum petat separationem, separandi sunt: si autem velint mutuo cohabitare, possunt, ut qui non potest mulierem habere ut uxorem, habeat ut sororem.

143.
Ejus fundamentum.

Et infra: *Ad illud ergò quòd objicitur, quòd verum Matrimonium est sine carnali copula. Dicendum, quòd verum est, sed non est sine ordinabilitate ad carnalem copulam: quia, sicut dictum fuit, necesse est consentire in mutuam corporum potestatem: hic autem consensus nullus est, nec talis obligatio in eo, qui non habet posse exercendi actum illum, & ideo argumentum non valet; quia potentia coeundi quantum ad legitimitatem persona contrahentis est de essentia, non sic actus.*

Fundamentum sententiae Pontij.

Et ecce principale fundamentum nostræ Conclusionis, quòd audacter negat Pontius sup. cap. 53. ubi hæc unicà ratione probat suam sententiam, dicens: Id quòd ad essentiam contractus Matrimonij requiritur, tantum est, quòd

fit mutua conjunctio animorum in naturalem vitæ societatem, cum diversitate sexus. Sed totum hoc in Matrimonio hujusmodi impotentium, celebrato ad castè vivendum, reperitur. Igitur illud est verum, legitimum, perfectumque Matrimonium. Tota difficultas est in majori propositione probanda, quam & probare & explicare conabor diversimodè.

In primis: ex generali ratione contractus, in quo est traditio dominij, non repugnat Matrimonium esse sine ullo prorsus ordine ad copulam, ex illo generali principio, passimque recepto: ubi dominium distinguitur ab usu, potest esse contractus circa materiam dominij, sine ordine ullo ad usum, & etiam si aliàs deficiat usus: tam enim usus, quàm dominium, potest esse unumquodque separatim integra materia contractus.

144.
Probatur Matr. posse esse sine ullo ordine ad copulam.

Ex quo fit, corpus generationi aptum non esse necessariam materiam hujus contractus. Si enim aptum corpus necessaria materia, proculdubio propter liberorum procreationem esset. Quorsum enim isto sine secluso requireretur? Hic autem non est necessarius finis. Eo ergò sublato, & Matrimonio propter alium finem celebrato, quid indigemus apto ad generandum corpore? Itaque concomitabitur tantum contractum aptitudo hæc, si fortè fuerit in contrahente, non verò erit necessaria. Ita Pontius probat suam sententiam à priori.

Corollarium.

Verum enim verò frustra laborat, nisi ostendat, à Deo fuisse institutum contractum indissolubilem inter virum & foeminam, quoad solam animorum conjunctionem in naturalem vitæ societatem, secluso omni omnino ordine ad copulam, etiam radicali. Quòd cum non faciat, nec possit facere, vel ex Scriptura, vel ex SS. Patribus, aut Occumenicis Concilijs, manet verissima nostra sententia, quæ tum ex Scriptura, tum ex SS. Patribus convincitur.

Ex Scriptura quidem Gen. 2. (ubi Matrimonium fuit institutum) per illa verba: *Et creavit duo in carne una, v. 25.* quæ licet diversas patiantur explicationes; verissima tamen & a-pertissima explicatio est, per ea Adamum intellexisse copulam carnalem; nam unionem animorum satis demonstraverat per verba præcedentia: *Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ.*

145.
Notis sententia probatur ex Script. Gen. 2.

Alioqui, ubi Deus instituit Matrimonium in ordine ad copulam, si non ibi, & si non per verba ista? Nonne D. Aug. 1. 9. de Gen. ad litt. c. D. Aug. 3. ait: *Si autem quaeritur, ad quam rem fieri oportuerit hoc adiutorium, nihil aliud probabiliter occurrat, quam propter filios procreandos?* Vide quæ de hac re diximus. Disp. præced. Sect. 8. Conclus. 9. ubi varia loca D. Aug. quæ Pontius pro se affert, dilucide ostendimus nullatenus ei favere, sed solum excludere ab essentia Matrimonij ipsam actualem procreationem filiorum.

Si quaeras cum Pontio sup. cap. 59. n. 3. Unde tenet: de Matrimonio contracto ad procreandos liberos, dixit Deus: *Eyunt duo*

146.
Confirmatur.

in carne una : ergo hæc est ratio omnis Matrimonij, aut non potest nisi ad procreandos liberos celebrari ?

Respondeo : ex eo tenet, quod alia institutio Matrimonij nuppiam in Scriptura legatur : ratio autem Matrimonij à Deo instituta est. Non quod contrahentes debeant intendere procreationem filiorum ; sed quod Matrimonium det potestatem filios procreandi.

147. *Dominium corporis hic non potest separari à potestate radicali utendi.*
Non negamus, dominium alicujus rei posse separari ab usu ; sed dicimus, dominium corporis, quod ex se necessario datur per Matrimonium, non posse separari à potestate, seu jure, saltem radicali, utendi corpore ; cum nihil aliud sit, quam potestas utendi ; licet hæc potestas, non per contractum Matrimonij, sed per alium adjunctum, vel etiam per votum, aut legem, pro perpetuo possit impediri ab actuali usu.

An id negat Pontius.
Neque hæc negat Pontius, cum ibidem dicat : Adde, requiri ad Matrimonium eam translationem dominij, quæ ex se sit radix juris ad copulam, licet impedimentum adsit. Quod autem loquatur de Matrimonio etiam impotentium, patet ex verbis subsequenter : Si enim, inquit, duobus ita contrahentibus auferretur impotentia & miscerentur, non essent adulteri nec fornicatores, sed contra votum agerent, vel contra propositum prius.

148. *Declaratur quod non.*
Hinc idem Auctor lib. 1. cap. 17. n. 7. in fine. In Matrimonio, inquit, cum sit contractus quidam, in quo datur & accipitur corpus pro corpore, duo illa inveniuntur ; nempe & translatio dominij corporum unius in alterum, quæ suapte natura refertur ad ulum, & consuetudinem conjugalem secundum carnem, tamquam facultas seu jus utendi corpore conjugis secundum carnem, & usus ipse conjugalis sive copula. Atque hæc translatio dominij sive radicalis facultas ad utendum Matrimonio, ita ut si utatur, non accedat ad alienum corpus, nec fornicatio nec injustitia sit, est in quo consistit essentia Matrimonij. Hæc ille.

Sublumo ego : atqui in Matrimonio impotentium non fit talis translatio, sive translatio dominij ad utendum Matrimonio, cum usus sit impossibilis, ergo &c.

149. *Rejuunt quædam doctrina Pontij.*
Dicere autem cum Pontio sup. lib. 7. Si duobus ita contrahentibus auferretur impotentia & miscerentur, non essent adulteri vel fornicatores, est petere principium ; unde id probandum est, non supponendum.

Contrarium potest probatur, scilicet, quod essent fornicatores ; quia uterentur corpore non suo. Quod ostendit : quia non fuit datum corpus potens, sed perpetuo impotens ; ergo nec acceptum corpus potens, sed perpetuo impotens ; atque adeo corpus, quod jam per miraculum, vel per artem dæmonis, aut cum periculo vitæ factum est potens, est corpus non suum, quia istud nunquam accepit.

150. *Replicat.*
Immo, reponit quispiam, dedit & accepit ; quia dedit & accepit corpus, quod poterat fieri aptum per miraculum &c.

Solvitur.
Respondetur & quaeritur : censetur quod est

Bosco de Matrim. Pars II.

quus aliquis possit vendi ad usum, quem solum per miraculum potest habere ? Ergo nec corpus dari & accipi ad usum, quem tantum per miraculum potest habere, eod quod non sit moralis seu humana potentia, quæ tamen sola cadit sub contractum humanum ; quod enim homo non habet, nec per hominem licite potest habere, quomodo potest se obligare ad illud dandum ?

Video sic posse responderi ; sed manet tamen adhuc unus scrupulus. Si emissem equum v. g. mortuum ad certum aliquem usum, ad quem erat utilis, si per miraculum revivisset, equus foret meus cum omni usu, quem vivus potest habere. Ergo similiter in casu nostro sufficere videtur, ut post miraculosam potentiam utar eo corpore, quod antea datum fuerat & acceptum ad alios usus, ad quos erat pro tunc aptum.

Negatur Consequentia. Ratio disparitatis : quod illa fuerit vera emptio, adeoque per eam, accedente traditione, dominium equi verè translatum sit. At verò in casu nostro, dominium corporis non fuit verè translatum ; sed tantum inducta obligatio ad mutua obsequia ; sicuti quando aliquis vendit se in servum, aut locat operas suas pro pretio, conductor, aut emptor, non habet dominium corporis, sed tantum habet jus, ut præstentur ei obsequia solita, ad quæ poterant se vendens & locans obligare.

Unde si contingeret per miraculum eos jam posse præstare aliquod obsequium, quod antea non poterant, dico ad illud vel dominum vel conductorem nullum omnino habere jus ; quia non censetur se servus vel locans voluisse ad id obligare ; imò etsi voluissent, non poterant se obligare, cum ad impossibile non detur obligatio.

Ergo consimiliter in nostro casu, cum, saltem absolute & perfectè, non sit translatum dominium corporis ad omnem usum, quem habent alia corpora ; quia aliquis usus impossibilis est ; hinc ex vi talis contractus, impotentes illi solum habent jus ad illa obsequia, quæ mutuo solent & possunt præstari ; nullum autem, nequidem radicale, ad actum Matrimonij, qui censetur absolute impossibilis.

Veluti, si duo potentes contraherent ad mutua tantum societatem, absque ullo ordine ad copulam, nequidem radicali ; putas, quod possent commisceri absque peccato fornicationis ? Non magis, quam dominus & ancilla, quæ præstare tenetur obsequia sua domino, non tamen dare usum corporis.

Dubitat autem Dicastillo hic disp. 7. n. 452. an tale Matrimonium inter potentes sit possibile ; quia (inquit) ubi est capacitas ad plenum & perfectum Matrimonium contrahendum, etiam in ordine ad generationem, non potest separari jus illud ad individuam vitæ consuetudinem, à jure, saltem radicali, in copulam ; atque hoc sufficit, ut talis accessus, si fiat, non sit fornicatio. Hæc ille.

Interim, si supponamus hanc separationem fore possibilem, concedit idem Auctor n. seq. illam copulam esse simplicem fornicationem ; quia

151. *Instantia.*

152. *Diluitur.*

153. *Illatio.*

154. *An dicitur ad casum vendendum sit possibile inter potentes ex Dicast.*

Si ita copula inter eos foret fornicatio.

quia accessus erit ad non suam in ordine ad copulam; neque hoc fore absurdum in tali genere Matrimonij, si esset.

155.
Et copula
cum alio
non esset ad-
ulterium.

Et consimiliter, non esse absurdum, quod alius accedens ad illam conjugem, non peccaret peccato adulterij; quia non accederet ad illam, tamquam ad uxorem illius viri. Item: quod tale genus Matrimonij non foret naturam suam perpetuum, imò nec Sacramentum. Solum enim, inquit, absurda essent comparatione alterius Matrimonij communis & ordinarij, ordinati ad generationem, in quo transfertur corporis dominium in ordine ad usum conjugalem. Ita Di-
castillo.

Oppositum
docet Pon-
tius.

At verò Pontius sup. n. 9. Verius (inquit) mihi videtur, etiam in eo casu (loquitur de Matrimonio impotentis cum potente ad castè vivendum) adulterium committere foemina, quæ sui corporis alteri copiam fecerit, parumque refert, quod vir non contraxit in ordine ad copulam. Hujusmodi namque fides debetur ex ipsa natura conjugij, quod dominium habet vir corporis foeminae, & econtrà, quo dominio impeditur foemina, ne in alienos usus conveniat; est enim, ut diximus, id dominium radix juris ad copulam ex se.

156.
Prob. 10.

Itaque in conjugij contractu meditanda sunt quasi duo jura viri in corpus foeminae, uno ad utendum illo in actibus maritalibus, alterum ne alius eo utatur: utrumque jus obtinet vir, qui consueto modo contrahit. Impotens verò, qui ad castè vivendum Matrimonium celebrat, non habet primum jus, licet habeat ejus radicem; habet tamen secundum, eo ipso quod vir est, & habet ejus corporis potestatem, ne alijs serviat; quæ etiam potestate illius vota irritare potest, & alia quæ jurisdictionem olent, & illa tenetur obsequi.

Adulterio.

Adde etiam; ipso Matrimonij vinculo proprium fieri honorem cujusque conjugis: tenetur ergo foemina honori viri consulere, contrà quem facit, dum sui corporis usum alijs præbet, quamvis contraxerit ad castè vivendum.

157.
Adauatur
auctoritas
D. Aug.

Unde optime dixit Aug. lib. de Bono conjug. c. 3. Si ergo servatur fides honoris, & obsequiorum invicem debitorum, ab alterutro sexu, etiam si languescentibus & propè cadaverinis utriusque membris &c. quibus verbis insinuavit, etiam in hoc impotentium castissimo Matrimonio, fidem honoris servandam, & locum sibi vendicare. Ita Basil.

Sed perpe-
ram.

Quid miramur? Nam loquitur Aug. de impotentia consequente Matrimonium jam contractum in ordine ad copulam, ut ostendimus Disp. præced. loco sup. citato: hic autem agimus de impotentia antecedente Matrimonium.

158.
Resp. ad
additionem.

Præterea: filia se ipsam prostituens, facit contrà honorem parentum, & totius familiae, & tamen ejus fornicatio non est propterea adulterium. Et sic patet responsio ad additionem.

Quid di-
cendum ad
principale.

Ad principale dico: ut verum sit, necessariò supponere jus radicale, seu dominium corporis, quod nos negamus transferri per contractum

impotentium; secus per contractum potentium, quamvis postea fiant impotentes.

Sed contrà arguit Pontius sup. cap. 53. (debet esse 57.) n. 2. estque ratio à posteriori suæ sententiæ: Commune est omni Sacramento, non consistere, si desit Materia ad illud necessaria, nec Baptismum sine aqua, Eucharistiam sine pane & vino, Pœnitentiam sine peccatis & dolore, Unctionem sine oleo, & sic in reliquis valide celebratis. Nec ergò Matrimonij Sacramentum consistit sine vera & necessaria materia, atque adeò sine corpore apto ad generationem, si illud est materia, quam necessariò postulat. Sed omnium sententià certum est, superveniente impotentia perpetua, non dissolvi Matrimonium. Ergò non est necessaria materia ad Matrimonium corpus aptum ad generationem. Hæc ille.

159.
Probatio
sententiæ
Pontij à po-
steriori.

Quæro ego; quis unquam dixit, Sacramentum Matrimonij consistere superveniente impotentia perpetua? Etenim Sacramentum Matrimonij transit cum signo externo, quo exprimitur consensus internus, sicut transeunt ceteri contractus. Quæ ergò est sententià Omnium? Vinculum Matrimonij non dissolvi. Sed nunquid vinculum Matrimonij Sacramentum? Omnium sententià certum est, quod non; sed est effectus Sacramenti Matrimonij. Sicut ergò Sacramentum Baptismi non potest consistere sine aqua; consistit autem ejus effectus, scilicet gratia & character; sic itidem non potest consistere Sacramentum Matrimonij sine corpore apto generationi; potest autem consistere effectus Matrimonij, id est, vinculum, seu obligatio Matrimonij.

160.
Rejucum.

Et verò nunquid Eucharistia in facto esse consistit sine pane & vino, quamvis non possit fieri sine pane & vino? Cur ergò indidem stare non potest, ut corpus aptum generationi sit materia necessaria Matrimonij in fieri, sive contractus Matrimonij; secus autem Matrimonij in facto esse, seu obligationis matrimonialis?

Dices cum Pontio sup. si contingat mutatio sexus, quæ naturaliter foemina mutatur in virum (quod fieri posse non dubito, cum id evenit apud Complutenses eo tempore, quo ibi commorabar, nuncque mihi persuasi verum esse, quod apud Plinium & alios antiquiores legi de foeminis in virum naturaliter converis) si ergò hujusmodi mutatio contingat, Matrimonium dissolvitur; non aliâ ratione, nisi quia diversitas sexus est necessaria hujus contractus materia. Si corpus aptum est ita requisitum, ut nisi sit, nulla possit valida intervenire traditio, tolle corpus aptum, cessabit & dissolvetur contractus, sicut si sexum mutes, extinguens vinculum conjugij. Hæc ille.

161.
Objeccio ex
Pontio.

Et continuo atexit: Viderunt hanc difficultatem nonnulli ex recentioribus, & rationem disparitatis assignare conati sunt, sed frustra. Quidam dicunt per impotentiam supervenientem non dirimi Matrimonium, quia naturam suam indissolubilem est. Sed non satis attendunt, quid respondeant. Non enim ideo dissolubile erit Ma-
trimo-

162.
Solutio Ali-
quorum re-
probatur.

trimonium, si diffolvatur materiâ necessariâ deficiente. Sicut neque ex eo, quod mutato sexu diffolvatur, inè fit, diffolubile conjugium esse. Si immutatâ materiâ, aut accidentaliter tantum variatâ, separari possent, variabile esset Matrimonij vinculum: attamen quod verâ substantiali & necessariâ materiâ extrinctâ, cesset contractus, qui illam exigit, non convincit Matrimonium selubilis esse naturæ.

Alia solutio impugnat.

Eodem modo refelluntur hi, qui in eo disparerem rationem constituunt; quod quando supervenit impotentia conjugio, jam alter conjux possessionem habet. Quid refert possidere, si materia necessariâ extinguitur? Ita interrogat Pontius.

163. Defenditur.

Respondeo: multum refert possidere, quando materia, quæ extinguitur, vel non est essentialis, vel tantum est pars materiæ, ut patet ex contractu emptionis & venditionis, v. g. equi ad certum usum: si quippe omnino inhabilis est ad illum usum, contractus non constat; unde per eum non transfertur dominium equi; sin autem habilis est, contractus constat, & transfertur dominium; nec amittitur, tamen postea fiat omnino inhabilis: quia scilicet non extinguitur tota materia, quæ erat substantia equi habilis, nam manet substantia, quam possidet, & ideo non privatur ejus dominio, nisi ipsa intereat.

Consimiliter ergo in casu nostro, cum per impotentiam supervenientem non destruat totalis materia, quæ erat corpus foemineum vel virile aptum generationi, sed tantum pars ejus, scilicet aptitudo corporis, multum refert possidere. Nam ut dicit Reg. juris 37. de Reg. juris in 6. *Vtile non debet per inutile vitari.*

164. Consumatur.

Quamvis ergo deficiente aptitudine corporis, deficiat possessio aptitudinis, quæ amplius non est; non tamen propterea desinit ipsum corpus quoad mutua alia obsequia, & animorum societatem, & ideo possessio istius corporis quoad hæc inconcussa permanet, & ideo non diffolvitur Matrimonium, quod contrahitur non solum ad usum carnalem, sed etiam ad societatem animorum & alia mutua obsequia; alioqui utile per inutile vitaretur.

Illatio.

Sufficit igitur ad permanentiam vinculi matrimonialis semel contracti, quod permaneat ipsa substantia corporis virilis vel foemineæ; quamdiu enim hæc permanet, non deficit totalis materia necessaria Matrimonij, & ideo possessio partis materiæ, quæ permanet, nequid deficere. Vides Ponti, quid referat possidere?

165. Per mutationem sexus destruitur totalis materia Matr.

Iam autem dum mutatur sexus, deficit totalis materia necessaria ad Matrimonium, quæ erat corpus virile vel foemineum aptum generationi; quid ergo mirum, quod diffolvatur vinculum Matrimonij, seu obligatio matrimonialis; sicuti per mortem naturalem alterius conjugis diffolvitur. Quamvis enim adhuc maneat eadem substantia corporis physicè loquendo, in morali tamen æstimatione planè diversa est; ita ut hæc mutatio ceteri debeat substantialis; secus mutatio corporis apti, in corpus ineptum generationi, cum hæc aptitudo & ineptitudo in morali

æstimatione potius sint aliqua accidentia, quæ abesse possunt & inesse sine subjecti corruptione.

Et sanè, si impotentia superveniens diffolveret Matrimonium, jam in potestate cujusque esset, Matrimonium suum diffolvere; & sic magis foret vinculum diffolubile, quam indiffolubile, quod non habet locum in mutatione sexus, quæ nequiquam dependet à voluntate hominis, & rarissimè contingit, cum tamen possit frequenter impotentia supervenire: atque adeò planè inconveniens fuisset, si per impotentiam supervenientem Matrimonium diffolveretur; nullum autem, quod per mutationem sexus diffolvatur.

Dixi consultò: aptitudinem & ineptitudinem potius esse accidentia, ut sciat Lector, non errare illos, qui putant aptitudinem non esse materiam substantialem seu essentialem contractus Matrimonij, nequidem in fieri; sed tantum conditionem aliquam, necessariò prærequisitam in corpore viri & foemineæ, ut sit materia legitima; veluti absentia affinitatis, veluti præsentia Parochi & testium, quæ licet necessaria sint ad Matrimonium in fieri, secus tamen ad Matrimonium in facto esse.

Sed hæc doctrina non placet Pontio sup. ubi n. 4. refert eam hisce verbis: Sed audiamus acutiores alios. Dicunt disparerem esse rationem; quia ad transferendum dominium corporis à principio contractus, necesse est materiam hujus contractus aptam esse; corpus autem generationi ineptum, hoc est, copulæ conjugali, per quam conjuges possunt fieri una caro, non est apta materia contractus. Quod verò semel translato dominio, materiæ aptæ superveniat aliqua conditio, quæ si antecederet, redderet materiam inhabilem contractus, non reddit materiam simpliciter ineptam vinculo orto ex priori contractu. Id quod in alijs impedimentis facilè constat. Et notum est exemplum in affinitate primi gradus.

Sed certè isti difficultatem vel non satis attenderunt, vel dissimularunt, vel sibi ipsis repugnant. Nam si corpus aptum conjugali copulæ in ordine ad generationem, est necessaria materia & naturalis & substantialis Matrimonij, eâ sublata, tollatur contractus necesse est, sicut de sexu dicebamus. Quod enim mutetur corpus de apto in non aptum, non est accidentalis aliqua variatio in materia contractus; sed substantialis variatio ex ipsorum sententia, quæ exigit corpus aptum tamquam veram naturalem & necessariam materiam.

Ex quo jam colligitur, non esse ad rem, quod de impedimentis adducitur. Nam impedimenta affinitatis, etiam primi gradus, non efficiunt materiam substantialiter, sed accidentariè ineptam contractui, & ex mera juris positivi dispositione. Cum ergo jure tantum positivo constet affinitatis impedimentum, non est mirum, si præcedens affinitas impediatur ex dispositione juris; subsequens verò non diffolvat. Neque enim potestas est in Ecclesia, dissolvendi verum & legitimum,

166.

Cur hæc potius dissolvatur Matr. quam impotentia superveniens.

Aptitudo corporis an sit materia substantialis.

167.

Negant Aliqui.

Eos oppugnat Pontius.

168.

Assignat disparitatem inter affinitatem, & ineptitudinem corporis.

gitimum, consummatum, & ab initio validum Matrimonium; sed tantum declarandi nullum fuisse, si revera à principio infirmum fuit. Est tamen potestas apponendi impedimenta, quæ ita impediunt, ut contractus non sortiatur effectum. At verò si corpus aptum generationi, est materia necessaria substantialiter ad contractum Matrimonij, ut opposita docet sententia, sicuti mutato sexu dissolvitur, dissolvetur etiam, superveniente impotentia perpetua, ex defectu quidem necessariae materiae. Hucusque Basilus.

169. *Impugnatur Pontius.*
A quo peto: corpus aptum estne materia essentialis & substantialis necessario requisita ad valorem Matrimonij, ordinario modo initium ordine implicito vel explicito ad copulam? Si affirmet: infero ego: ergo dissolvitur per impotentiam supervenientem, sicut per mutationem sexus. Sin autem neget, sibi ipsi videtur contradicere; nam, ut sup. audivimus, tale Matrimonium jure naturæ nullum est, si corpus revera non est aptum. Ex quo, nisi ex defectu materiae necessariae & essentialis? Vel si ex alio defectu; quis ille? An fortè defectu alicujus conditionis extrinsecæ & accidentalis? Sed quæ illa conditio, nisi aptitudo corporis?

Solutio diff. casu. 112.
Igitur argumentum Pontij æquè premit ipsum, ac nos. Et apparet commodus evadendi difficultatem, dicendo, sola corpora diversi sexus esse substantialem & essentialem materiam; aptitudinem autem conditionem aliquam extrinsecam seu accidentalem, ex institutione divina, seu natura talis contractus à Deo instituta, necessario requisita ad ejus valorem in fieri, secus in facto esse; sicut ex jure Ecclesiæ requiritur absentia affinitatis & similibus impedimentorum.

170. *Offenditur in simili.*
Et veluti ex jure divino, in probabili sententia, vinum congelatum nequit primò consecrari, si tamen jam consecratum congelatur, consecratio manet. Itemque, juxta probabilem sententiam, si tam parva materia sit, ut non possit naturaliter sentiri, non potest ex jure divino eadem consecrari; si tamen post consecrationem separaretur, ita ut alioqui substantia panis in ea conservaretur, si ibi fuisset, maneret consecratio.

Alia solutio.
Vel si mavis vocare aptitudinem materiam essentialem & substantialem; dicito, deficiente aptitudine, etiam deficere obligationem matrimonialem quoad actum reddendi debitum. Ita solvit hanc difficultatem Dicastillo sup. n. 469, postquam n. 468. diffusè probavit, non posse dari jus, nequidem radicale, ad rem impossibilem.

171. *Non auct. jus radicale ad copulam impossibilem, ex Dicast.*
Accipite ejus verba: Propter hucusque dicta non possum non explicare aliter id, quod dicitur, quando Auctores affirmant, superveniente impotentia post Matrimonium jam ratum, aut (si velis) etiam consummatum, manere adhuc vinculum & jus radicale, atque adeo non dissolvi Matrimonium. Nam si intelligas jus copulandi se copula matrimoniali, non videtur hoc posse manere, sive jus intelligas proximum, si-

ve radicale; cum enim omninò destructa sit physica potentia, quam necessariò requirit tale jus morale, nulla radix talis juris, aut jus radicale potest manere.

In quo apparet discrimen nostri casus, & aliorum, qui solent assignari, in quibus manet jus radicale, v. g. in Professione religiosa, legitime facta post consummatum Matrimonium, aut in mutuo pacto nunquam se copulandi; in iis enim, & similibus casibus potest manere simul cum potentia physica radicale jus, & impeditum proximum jus, & obligatio: sed abolita penitus potentia physica, quæ est fundamentum essentialis juris, etiam radicalis, ad usum talis potentia, non assequor, quæ ratione possit intelligi jus radicale manere ad omninò impossibile.

Quando ergò dicitur, adhuc manere jus & vinculum, solum debet intelligi quoad alia. Primò, quòd adhuc maneat conjuges sibi mutuo devincti, ad servandam fidem conjugalem, non admittendi alium ad aliqua turpia & inhonesta, quæ si fiant, sint contra jus alterius conjugis, & contra fidem sibi mutuo datam; & quòd non solum conjux factus impotens sit propter impotentiam incapax conjugij, sed ille & alter, adhuc fortè potens, non possint utroque vivente citrà injuriam alieno quacumque ratione carnaliter adjungi; quòd debeant se mutuo amare, fovere, cohabitare, juvare, & cætera præstare, quæ alioqui debuissent, si potentia maneret in utroque, solâ seclusâ obligatione & jure ad copulam factam impossibilem.

Hæc ratione intelligo verum esse id, quòd dicitur, tale vinculum conjugale, ut primò incipiat requirere plus, quàm ut postea conservetur; nempe vinculum ad ea omnia, ita ut non possit etiam conjux, qui adhuc est potens, alteri se tradere, & alterum deserere, & quòd ad id maneat jus in utroque: hoc (inquam) & reliqua dicta (excepto solo jure ad copulam, quòd est impossibile) posse manere, deficiente tali jure & potentia copulandi se, quàmvis non potuisset incipere, nisi in principio, quando fuit contractus, adesset potentia generandi, ut completè contractus fieret: semel autem factò contractu, etiamsi postea desit potentia ad copulam, & jus ad illam, utpotè impossibilem, cætera quæ possunt manere sine potentia ad copulam, adhuc manent. Hactenus Dicastillo.

Rogas: quare etiam cætera, præter jus ad copulam, non maneat, dum mutatur foemina in virum? Respondet n. 470. Mutatio foeminae in masculum, etiam alia officia, munia & obsequia reddit impossibilia; quia obsequia & officia, quæ debebat vir, tantum sunt propria viri erga foeminam, non viri erga virum, qualis jam est alter. Item obsequia, quæ debebat, qui erat foemina, tantum sunt obsequia propria foeminae erga virum; non viri erga virum; cum autem facta sit vir, non possunt esse obsequia & munia foeminae, qualis jam non est, quæ priùs fuerat foemina.

Cessant ergò tunc, non solum jus ad copulam, sed ad cætera omnia, quia tunc non solum ob-

172. *Manet vinculum conjugale, superveniente impotentia, quoad alia.*

Qualiter plus requiritur ad Matr. in fieri, quàm in facto esse.

173. *Quare non maneat Matr. quoad alia quando mutatur sexus.*

Resp. Dicast.

objectum juris ad copulam, est objectum impossibile; sed etiam objectum juris in viro ad obsequia sibi exhibenda à femina, & objectum juris in femina ad obsequia sibi exhibenda à viro (quæ sunt mutua officia) est objectum impossibile. In quo apparet magna disparitas, quando sola potentia copulæ cessat. Hæc ille.

174.
Examina-
tur.

Interrogo ego unum verbum: ecquæ sunt ista mutua officia, præter copulam? Audivimus ea sup. ex eod. Auctore: putà, quòd debeant sibi mutuo servare fidem conjugalem, non admittendi alium ad aliqua turpia & inhonestà; quòd debeant se mutuo amare, fovere, cohabitare, juvare &c. Sed, amabo, femina facta vir, censent' quòd possit amare & fovere alterum virum, eique cohabitare? Planè, inquis, censeo, sed non ut femina. Quis ambigat, cum ampliùs non sit femina?

Resolutio
Auctoris.

Dic ergò, idèò per mutationem sexùs cessare totam obligationem, quia ampliùs non est vir & femina; non autem quia cessant cætera officia. Iam autem Matrimonium ex institutione divina essentialiter & substantialiter requirit divinitatem sexùs, non solum in fieri, sed etiam in facto esse; ut constat ex sensu totius Ecclesiæ, quæ à principio intellexit Matrimonium sic institutum fuisse à Deo, ut per mutationem sexùs supervenientem dissolveretur, secus per supervenientem impotentiam, estò potentia requiratur, ut valide possit Matrimonium contrahi. Igitur, salvo meliori, optima disparitas est voluntas divina, quæ nobis innotescit per Ecclesiam.

175.
An Ecclesia
approbet
Matr. con-
tractum ab
impotente.
4. de Frig.

Contrà, inquis; Ecclesia approbat Matrimonium ab initio contractum ab impotente, tanquam validum; in primis c. 4. de Frigid. & malefic. sequentis tenoris: *Consultationi tuæ, quæ nos consulisti, utrum femina clausa, impotentes commiseri maribus, Matrimonium possint contrahere, & si contraxerint, an debeat rescindi, taliter respondemus, quòd licet incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat Matrimonium: Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possint, habeant ut sorores.* Ita Lucius III.

Expenditur
à Pontio pro
parte affir-
mante. Pri-
mò.

In quo testimonio (inquit Pontius sup. cap. 58. n. 1.) primùm expendendum est, agi de contractu valido Matrimonij, non de cohabitatione aliqua sinè contractu, quòd planum est ex specie facti, quæ proposita fuit Pontifici, indicantque etiam illa verba: *Et si contraxerant, an debeat rescindi,* quæ verba contractum sonant.

176.
Secundò.

Deinde: considerandum est, agi de eo, qui contrahit cum femina, ita clausa, ut adiri non possit, cognitâ eâ impotentiâ, & non de Matrimonio potentis cum impotente, ignoratâ impotentiâ, ut quidam objicienti mihi respondebat. Quòd tamen falsum esse, vel ex eo constat, quòd initio suæ responsonis inquit Pontifex: *Licet incredibile videatur, quòd quis cum talibus contrahat Matrimonium.* Atqui credibile esset, multos contrahentes reperiri, si sermo esset de impotentia ignorata. Id certè evenire facilè posset. Quòd autem impotentia cognitâ quis contrahat,

mirum est, cum omnes ferè contrahentes, patris vel matris dulcissimam appellationem ardentè appetant. Loquitur itaque de impotentia cognita in contractu, de quo dubitare non licet, nisi cæco.

Quid ergò fieri debet, cum quis contrahit cum alio, cognitâ impotentia, poteruntne inire conjugia ad vacandum rei uxoria? Minimè sanè. Sed quas ut uxores habere non possunt (inquit Pontifex) habeant ut sorores; hoc est, castè vivant, atque ita se habeant, quòd ad oscula, tactus, amplexusque pertinet, ac si cum sorore viverent. Decernit ergò Pontifex, eorum conjugia validè celebrata, dummodò castè vivere velint. Hactenus sunt verba Basilij.

177.
Quid taliter
contra-
hentes factu-
re debeant.

Quæro ego: Quid si nolint castè vivere, censent' eorum conjugia validè celebrata? Et verò ex quo verbo colligis, Pontificem ibi locutum fuisse de Matrimonio, quòd contrahitur ad castè vivendum? Immodò contrarium apparet ex illis verbis: *Incredibile videtur &c.* Quare incredibile, nisi quia contrahunt ad copulam habendam, quam sciunt esse impossibilem? Quid si mulier ignoret suam arctitudinem, vir autem sciat? Quid si mulier noverit, vir autem ignoret? Putas eorum conjugia validè celebrata? Existimas, requiri scientiam utriusque?

An D. textus
loquatur
de Matr.
contracto ad
castè viven-
dum.

Audi Gloss. verb. *Incredibile*: ubi dat rationem hujus incredibilitatis hisce verbis: *Quia videtur conditionem corporis sui sciens, non contraheret de quòd non. levi.* Ergò sufficit, quòd sola mulier, vel solus vir noverit suam impotentiam, ut credamus, non voluisse contrahere Matrimonium, quòd per se contrahitur in ordine ad copulam; de quo Matrimonio ibi loquitur Pontifex.

178.

Quòd ergò in fine dicitur: *Romana tamen Ecclesia &c.* sic intellige, ut quamvis Matrimonium priùs contractum fuerit invalidum; equidem permittat eos cohabitare tanquam fratres, & soror, secluso periculo incontinentiæ.

Et sanè, si fuisset Matrimonium priùs contractum validum, Ecclesia deberet præcipere, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores. Quòd autem non præcipiat, docet Glossa ibi verb. *Judicare,* dicens: *Ergò nos sic judicare debemus, sup. de Re judic. In causis. Quòd verum est, ubi ipsa sic præcipit judicandum, arg. 11. q. 3. Nolite, alias non permittitur aliter fieri, 11. dist. Quis nesciat, sed hic non præcepit ejus consuetudinem esse servandam, sed potius consilium est.* Igitur possunt separari, utpote quorum Matrimonium fuerit invalidum.

179.
Ostenditur
priùs Matr.
non fuisse
validum.

Unde per illa verba: *Et si contraxerint, debeat rescindi,* non significatur verus & validus contractus Matrimonij; sed solummodò in externa apparentia, qui rescinditur seu declaratur invalidus, dum putati conjugès separantur.

Colligitur manifestè ex cap. 5. cod. tit. ubi Cælestinus III. rescribit in hæc verba: *Requisivisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copula nuptialis.* Et infra: *Nos autem in presenti consultatione sentimus, ut à tempore celebrati conjugij, si frigiditas priùs probari non possit, cohabitent per triennium: quo elapso, si*

180.
Probatur ex
c. 5. eod. tit.

nec

Puat hic
Auctor,
Pontificem
loqui de im-
potentia co-
gnita.

nec tunc cohabitare voluerint, & juxta Decretum Gregorij, mulier per justum judicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit separentur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eum, etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem.

In quo agitur de Matr. à parte rei invalido.

Num & in hoc textu per ly, Celebrati conjugij, intelligit Pontifex validum à parte rei Matrimonium? Quomodo ergo mulier posset accipere alium virum? Et si prius Matrimonium validum fuerat à parte rei, quid opus erat novo consensu amborum, ut simul cohabitarent tamquam frater & soror?

181. Probat ex Glossa.

Audite Glossi ibi verb. Quod si ambo: Vel (inquit) solummodo mulier. Ille enim, qui scienter contraxit, non videtur, quod possit contradicere. Vel dicas & verius, quod necesse est, quod ambo consentiant; sufficit, quod ita scriptum est, etsi perquam durum est: quia cum nullum sit Matrimonium, non tenetur alteri.

Igitur cum audis in jure fieri mentionem contractus Matrimonij, aut celebrati conjugij, non semper subeat cogitatio veri ac validi Matrimonij; quippe sæpius significat Matrimonium attentatum, quamvis invalidum.

182. Objection.

Dices: saltem Pontifex ibi decernit, valere Matrimonium, si fiat ad castè vivendum instar fratris & sororis.

Solvitur.

Respondet: Pontifex ibi ad summum decernit, impotentes de novo posse consentire in cohabitationem & in mutua obsequia. Nusquam autem vocat hunc consensum, seu contractum, indissolubile vinculum Matrimonij.

Vidit hanc responsionem Pontius sup. n. 3. dicens: Sed existimabit quidam ex his, qui se peritos existimant, his & similibus capitulis solum decerni, ut quantum ad cohabitationem & communicationem officiorum domus, possint se in totam vitam confederare & obligare, ut femina serviat viro, & vir alat feminam, quæ quidem confederatio, non Matrimonium, sed societas quædam civilis est.

183. Impugnati Pontius solutionem.

Sed profecto isti non tam ratione convincendi sunt, quam latine docendi; nam si vel verborum constructionem tenerent, satis hæc sua suppressissent. Quæritur à Lucio Pontifice, quid fieri debeat de Matrimonio impotentium, cognita impotentia, celebrato, & an, si jam contractum est, rescindi debeat. Dicant isti, nomine contractus Matrimonij, vel rescissionis contractus, quid intelligant? An separationem tantum habitationis, & hujus quam vocant confederationem, vel rescissionem vinculi conjugij. Si primum dicant, errant plenè. Si secundum, non ergo de hac civili societate agit Pontifex, sed de vero Matrimonij vinculo.

Quid multa in re tam aperta expugnanda? Respondet Pontifex: Etsi incredibile videtur, quod quis cum talibus contrahat Matrimonium, tamen in similibus &c. De contractu ergo Matrimonij loquitur, non de cohabitatione & societate civili; & judicium Ecclesiæ illud esse dicit, ut qui sic contraxerunt, castè vivant. Hæc ille; errare putans alios, ipse omnibus planetis

errabundior, ut patet ex sup. dictis, & iterum ostendo.

Dicat nobis Pontius, quid Pontifex intelligat per ly: Contrahat Matrimonium, quando dicit hoc videri incredibile. An contractum in ordine ad copulam, vel ad castè vivendum. Si primum dicat, plenè errat, ex hypothesi, quod loquatur de valido contractu; nam, etiam secundum ipsum, talis contractus est omnino nullus ex jure nature. Si secundum, etiam hoc dicendo, plenè errat; quia non videtur incredibile, quod taliter contrahant, cum Ecclesia Romana consueverit judicare, eos sic contraxisse.

184. Rescitur ejus impugatio.

Loquitur ergo de Matrimonio attentato à parte rei invalido, & ideo non erat opus rescissione; imò si fuisset validum Matrimonium, non poterat rescindi, cum naturæ suæ sit indissolubile. Quare dum quæritur à Pontifice, an talis contractus debeat rescindi, non potest intelligi id de rescissione propriè dicta contractus Matrimonij, id est, dissolutione vinculi matrimonialis, cum istud non possit ordinariè dissolvi; sed de rescissione latè dicta, seu separatione conjugum quoad habitationem, & alia mutua officia.

Si fuisset validum Matr. non potuisset rescindi.

Unde ubi communiter legitur in D. textu: An debeat rescindi, scilicet Matrimonium attentatum, alia lectio habet: An debeant rescindi, id est, an debeant conjuges putatitij separari ab invicem, eoque facto declarari, Matrimonium fuisse invalidum. Quod Ecclesia non consuevit facere, si ambo de novo consentiant simul habitare tanquam frater & soror.

Hæc est germana expositio d. textus, quam Pontius non vidit, quia non habebat oculos apertos ad videndum, sed clausos contrariâ opinione. Ferè enim ita natura comparatum est, ut animus, opinione quâdam præoccupatus, hoc, quem legit textum, sentire putet, vel etiam velit, quod ipse jam antè verum esse judicavit, ne alioqui se Pontificis testimonio damnatum esse fateatur. Ex quo fit, ut quidquid eò alludat, oborto collo in suæ opinionis suffragium rapiat, quidquid abluat, vix eâ quâ decet attentione & patientiâ ponderet, excutiat, cum alijs conferat; sed velut obscurus dictum prætereat.

185. Quare Pontius non vidit hanc expositionem D. textus.

Quod ut clarius appareat in Pontio, attende quid sup. adhuc dicat. Præterea, inquit, ut cingam eos undique tales: quid voluit Cælestinus, cum dixit: In presenti consultatione sentimus, ut à tempore celebrati conjugij, si frigiditas probari non possit, cohabitent per triennium. Quid illud est: Cohabitare per triennium. Certè manere cum vinculo Matrimonij.

186. Pergit Pontius probare suam expositionem.

Cum ergo statim addit: Quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, cohabitandi verbum significat, etiam perseverare adstrictos conjugij nexu. Quod si cohabitare voluerint, id est, sic adstricti manere, castè vivant, juxta Decretum Gregorij primi. Quem, quia citat Pontifex, testem adhibeamus etiam, ut & ipsi obruantur multo magis, & nostra sententia corroboretur amplius.

Gregorius ergo cap. Requisivisti, 33. q. 1. quod

187.

inducit cap. Requiristi. 33. 9. l. quod ex epistola ejus, ad Episcopum Ravennatensem scripta desumptum est, ita respondet: Requiristi de his, qui ob causam frigida natura dicunt, se non posse invicem, operam carni dantes, commiseri: iste vero si non potest ea uti pro uxore, habeat ut sororem. Quod si retinaculum conjugale voluerint rescindere, maneat utrique innupti &c. Quid clarius? Si impotens non vult eam, cui uxorius esse non potest, quasi sororem habere, retinaculum conjugale rescindatur. Si ergo haberet quasi sororem, permaneret retinaculum conjugale. Non enim manet tantum civilis societas, sed verum Matrimonij vinculum, sine ullo ordine ad copulam, ad castè tantum vivendum. Ita Pontius.

Non convincit intentionem. Qui, nisi obcæcatus fuisset contrariâ opinione, vidisset utique primò, Greg. requisitum fuisse de his, qui contraxerant in ordine ad copulam, cum ignorantia frigida naturæ; alioqui non dedissent operam carni, volentes & non potentes commiseri. Iam autem, etiam teste Pontio, Matrimonium sic contractum, est omninò nullum jure naturæ.

188. Proasio præcluditur. Si dixeris: est omninò nullum in ordine ad copulam, non autem in ordine ad civilem societatem. Contrà: in eod. cap. conceditur mulieri, quæ dicit: Volo esse mater & filios procreare, transitur ad alias nuptias, ibi: Tunc videtur, mulierem secundas nuptias contrahere posse. Per quas indubiè solvitur societas illa civilis cum priori viro. Ergò ex illo contractu priore nullum exurgit vinculum matrimoniale, quod, secundum Omnes, est indissolubile mutuo consensu, juxta illud Christi Matth. 19. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

Quis jam non videt, nisi cæcus, Greg. per Retinaculum conjugale, non intellexisse verum & validum Matrimonium? Nam ait: Quod si retinaculum conjugale voluerint rescindere, maneat innupti. Quid ergò intellexit? Matrimonium, quod ex opinione contrahentium fuerat validum, à parte rei tamen nullum.

189. Quia sic cohabitare per triennium. Unde Cohabitare per triennium in dicto textu Cælestini, non est manere cum vero vinculo Matrimonij, sed simpliciter cohabitare cum dubio conjugij; quia dubium erat, an vere essent impotentes. Quo dubio sublato, vel per copulam, habitam intrâ triennium pro parte affirmativa, vel pro parte negativa per non habitam copulam, permittit Ecclesia, ut ineant alium contractum societatis civilis, quem nupiam vocat verum nexum conjugij, nec ullo verbo significat, illum esse indissolubilem mutuo consensu. Non est ergò, quod Pontius sollicitus sit, ut nos doceat latine, sed convincendi sumus ratione. Sed quæ illa?

Probatio Pontij ex ratione. Audite ipsum sup. Gravis injuria Pontifici irrogaretur, si ejus Decretum esset, ut cohabitarent simul, sublato vinculo Matrimonij. Tam magno periculo Sanctissimi Patres permitterent habitare simul virum & sceminam, qui tam anxie, etiam sorores ipsas, ut Augustinus, quod magis alieni essent à suspitione, pellebant domo?

Bosco de Matrim. Pars II.

At, inquis, idem sequitur inconveniens, si Occurrit objectioni. cohabitent simul nupti, prohibiti vacare rei uxoria; sed non vides teneri jam illos vinculo indissolubili conjugij? Iudicârunt enim Patres, Matrimonium ad castè vivendum esse validum, atque ita illis volentibus castè vivere, non dissolvi Ecclesiæ auctoritate. Hæc ille.

190. Impugnatur probatio. Sed, amabo, quia vinculum indissolubile Matrimonij, ideò minus periculum incontinentiæ? Ubi autem foret periculum incontinentiæ, putas, quia Ecclesia permetteret eos cohabitare? Sanè si periculum proximum est, ipsa ratio naturalis dicat, eos esse separandos. Supponit autem Ecclesia, non esse tale periculum; & periculum remotum, si quod est, excusari ratione inconvenientium, quæ possent oriri, si illi, qui putabant veri conjuges, separarentur quoad habitationem. Eo semper salvo, ut ambo de novo consentiant, simul castè vivere.

Quem utique consensum nupiam Patres vocant verum & indissolubile Matrimonium; sed magis oppositum, dum volunt eos cohabitare inftar fratris & sororis: constat autem habitationem fratris cum sorore, tamen intercessisset contractus cohabitandi, mutuo consensu esse dissolubilem.

191. Ecclesia permittit habitationem fratris cum sorore, etiam sine prævio contractu castè vivendi? Non est dubium. Cur ergò non posset permittere, ut simul cohabitarent vir & scemina, sublato vinculo Matrimonij, cum prævio contractu civili castè vivendi? Aliud nihil significat phrasis illa Pontificum: Quas ut uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

192. Quid significent illa verba: Quas ut uxores habere non possunt, habeant ut sorores. Verùm hæc significatio summoperè displicet Pontio sup. n. 8. qui sic incipit: Sed sefellit multos phrasis illa Pontificum: Quas ut uxores &c. Quæ existimârunt significari, Matrimonia rescindi, tantumque relinquere conjunctionem aliquam & cohabitationem civilem. Cæterum ignorantia antiquitatis lapsi sunt: hæc enim formulâ tantum significatur, conjuges illos non duros operam illis actibus, quos licitos efficit maritale consortium inter eos, qui obeundo muneri potentes sunt, sed castè victuros, ac si cum sorore versarentur, manente tamen vinculo conjugij.

193. Id in primis satis liquidò constat ex verbis Gregor. cum dicat: Si nolit eam habere quasi sororem, retinaculum conjugij rescindendum est. Ergò ut sororem habere, non est, sublato Matrimonij vinculo, in eadem domo simul habitare, sed castè vivere; aliàs non esset rescindendum ullum retinaculum conjugij. Hæc ille.

Confirmatur sex testimonijs. Quæ ibidem confirmat sex testimonijs seu testimonijs, omni exceptione majoribus, in quibus vera uxor vocatur nomine sororis, eo quod amplius non posset vacare cum viro suo actibus carnalibus.

194. Respondetur breviter: in omnibus illis testimonijs agitur de his, qui vero Matrimonio, etiam in ordine ad copulam, prius fuerant indissolubiles.

indissolubiler conjuncti; tamen quia vel propria voluntate abstinere à carnalibus, vel ex præcepto debebant abstinere, quæ antea vocabatur uxor, jam vocatur soror.

Porro in casu nostro constat, quòd prius Matrimonium fuerat invalidum, cum ex voluntate contrahentium possit dissolvi. Atque adeò per illam locutionem: *Quas ut uxores habere non possunt, habeant ut sorores*, nullatenus in dd. textibus significatur, verum inter ipsos consistere Matrimonium, sed potius oppositum. Sicuti neque in testimonijs à Pontio productis, nisi aliunde constaret de Matrimonio prius legitime contracto.

194.
Reprobatur
explicatio
Pontij.

Igitur hic nulla ignorantia antiquitatis, ut perperam sup. dicebat Pontius: & retinaculum conjugij rescindendum est, si nolit eam habere ut sororem, id est, separandi sunt ab invicem, per quam separationem rescinditur retinaculum conjugale, id est, ostenditur prius conjugium fuisse invalidum & nullum à parte rei, & coram Deo, quàmvis ab hominibus verum & validum existimaretur.

Fundamentum
nostre
Conclus.

Et ecce doctrinam Pontij, cardinibus suis luxatam, ac Conclusionem nostram fundatam super insignem magnamque rationem, putà voluntatem Dei, qui nupiam instituit Matrimonium ad castè vivendum, sed ad procreandam prolem; ad quam utique procreationem contrahentes in casu proposito sunt perpetuò inhabiles; atque adeò inhabiles ad celebrandum verum conjugium à Deo institutum, de quo Conc. Trident. sess. 24. in principio sic loquitur: *Matrimonij perpetuum, indissolubile, nexum, primus humani generis parens, divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo &c.*

195.
Dicast. p.
ta, hic po-
tius esse
questionem
de voce,
quàm de re.

Cæterum Dicastillo sup. existimat, dissidium utriusque sententiæ potius esse in voce, quàm in re: nam (inquit) prima sententia, quæ pro virili contendit, ejusmodi Matrimonium valere, supposità impotentia perpetuà, solum videtur contendere & probare, posse esse quemdam contractum societatis ad mutuam vitæ consuetudinem, & individua officia, sibi mutuo præstanda, quòd secunda sententia non negat, nec nos illam secuti negamus; non concedimus tamen, illud esse appellandum Matrimonium, nec reverà tale est, quàmvis in aliquo referat similitudinem.

Explicatur
Bulla Sixti
V.

Et hoc tantum probant ratio & textus allati pro prima sententia: Nam in illis textibus, & in Bulla Sixti V. solum habetur, quòd possint simul degere tamquam fratres, & quòd vir habeat sceminam non ut uxorem, sed ut sororem. Et quàmvis supponat Sixtus V. hoc posse fieri, & videatur supponere, ab impotentibus contractu Matrimonium, solum intelligendus est quoad attentionem, non quoad veritatem.

Imò etiãsi ibi permittat, eos qui jam conjuncti erant, non separari, si vellent castè vivere; & licet etiam non impediret, de novo conjungi contractu quodam Societatis, ad vitæ, & munerum mutuam communicationem & Societatem in diverso sexu; adhuc etiam ibi exceptit Eunuchos, qui jam prædicto Motu proprio non per-

mittuntur conjungi; & qui ante eum contraxerant, permitti fuerunt non separari, exceptis iis, qui convicti fuissent simul dormiisse.

Itaque in radice respondemus oppositæ sententiæ; quòd quàmvis Matrimonium ordinetur ad vitæ & munerum societatem, nihilominus, quia primariò & per se ordinatur ad prolis generationem, idè ab impotentibus coire, utpotè per se ineptis ad eum finem, non possit validè celebrari. Hucusque Dicastillo, conformiter ad ea, quæ hactenus diximus.

196.
Qua Dica-
stil. sentiat
de re.

Sed contra arguitur ex Pontio lib. 1. c. 18. n. 18. Vinculum mutæ societatis fundamentum est, ut possit esse vinculum vel obligatio ad carnalem copulam, per consensum scilicet contrahentium explicitum vel implicitum. Hæc enim causalis vera est: Quia in potestate sua conjugem habet, propriaque facta est priori vinculo; idè uti potest ejus corpore ad liberorum procreationem. Tota ergò Matrimonij contractus ratio in illa priori obligatione reperitur, cum in ea à quolibet alio contractu distinguitur, & possit illa separari à secunda ex natura obsectorum, neque sint necessariò connexæ. Sed ex illa duæ obligationes resultant & nascuntur quasi proprietates, ad finem conjugalem pertinentes; una impedibiliter fluit, & est obligatio negativa, de non cognoscenda aliena; in qua sola potest salvari bonum fidei in Sacramento Matrimonij, ut fuit in B. Virg. per hoc, quod nullo modo committatur adulterium: altera est obligatio positiva reddendi debitum, si ab altero conjugè exigatur, quæ tamen fluit impedibiliter, cum mutuà conventionione separari possit hujusmodi obligatio. Hucusque sunt verba Basilij.

Eum oppug-
nat Pontius.

Qui si nihil aliud velit, quàm proximam obligationem reddendi debitum posse separari, jungimus dexteram: negamus interim, vinculum societatis esse fundamentum vinculi, seu obligationis ad copulam carnalem; atque adeò illam societatem esse finem primarium Matrimonij, quod Pontius ibi contendit n. 17. dicens: Præcipuus finis Matrimonij est, ut adversus pericula & infortunia societatis vitæ utriusque sexus, obsequijs, præsidio, atque solatijs juret. Hæc ille.

197.
Sed frustra.

Sed ita non loquitur D. Aug. lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 4. ac 5. Si (inquit) ad hoc adjutorium generandi filios non est facta mulier viro, ad quod ergo adjutorium facta est? Si quia simul operarentur terram, nondum erat labor, ut adjumento indigeret; & si opus esset, melius adjutorium masculus fieret: hoc & de solatio dici potest, si solitudinis fortasse tadebat. Quanto enim congruentius ad convivendum, & colloquendum, duo amici pariter, quam vir & mulier habitarent? Quod si oportebat alium jubendo, alium obsequendo pariter vivere, ne contrariæ voluntates pacem cohabitantium perturbarent: nec ad hoc retinendum ordo desuisset, quo prior unus, alter posterior, maxime si posterior ex priore crearetur, sicut femina creata est. An aliquis dixerit, de costa hominis Deum feminam tantum, non etiam masculum, si hoc vellet, facere potuisse? Quapropter non invenio, ad quod adjutorium facta sit mulier viro, si pariendi causâ subtrahatur.

Præcipuus
finis Matr.
est procrea-
tio prolis, ex
D. Aug.

Ergò

198. Ergo secundum D. Aug. præcipuus finis
obligatio radicalis ad copulam est fundamentum mutua societas. Matrimonij est liberorum procreatio. Ac proinde hæc causalis falsa est: Quia in potestate sua conjugem habet, propriaque facta est priori vinculo, idè uti potest ejus corpore ad procreationem liberorum: falsa, inquam, est, si per prius vinculum intelligas vinculum mutua societatis, excluso jure, etiam radicali, ad copulam; vera autem hæc causalis: Quia in potestate sua conjugem habet, propriaque facta est posteriori vinculo, id est, quia dominium habet indissolubile conjugis ad prolis procreationem & educationem, idè uti potest ejus corpore ad mutua obsequia, quia hæc ordinata sunt ad debitam prolis procreationem & educationem. Quapropter vinculum vel obligatio, saltem radicalis ad carnalem copulam, est fundamentum, ut possit esse vinculum indissolubile mutua societatis.

Resp. Hic quasi ad arg. Pontij. Latius hæc deducit Hiquæus in suo Comm. 4. dist. 34. q. un. n. 49. ubi ad d. argumentum Pontij respondet, in eo committi æquivocationem: vel enim (inquit) intelligit vinculum societatis, ipsum vinculum indissolubile, quod inducitur ex contractu, & inseparabile, quod ab alijs & Aug. dicitur bonum Sacramenti; vel intelligit vinculum societatis, obligationem mutui obsequij, quæ incurritur ex vinculo matrimoniali.

199. Si primum intendit, concedo, sic vinculum societatis esse fundamentum obligationis ad copulam. Sed sic dicimus nos ordinari illud vinculum ad copulam, & prolem, ut ad finem, ad quem est primò institutus contractus: & causalibus eodem sensu intellecta admittitur, & sic nihil urget.

Quomodo vinculum societatis sit fundamentum obligationis ad copulam, & quomodo non. Si intelligat ipsa mutua obsequia, & obligationem ad illa, negatur hanc esse fundamentum prioris; sed econtrà, sicut ipse contractus ordinatur ad procreationem ut ad finem, sic etiam omnis ejus obligatio connaturalis ad eundem finem refertur. Et hæc causalis est vera: Idè ordinata est societas maritalis in differentia sexus &c. ut sequeretur procreatio prolis, arguendo à causa finali: ordo enim effectus ad causam finalem est immediatus, & non mediante alio; quia circumstantia finis est prima inter reliquas, neque alioquin erat necessaria individua hæc & singularis societas, nisi propter finem illum intentum; magis enim ordinabilis erat inter fratrem & sororem, inter ipsos fratres & parentes, quàm inter virum & alienam uxorem, nisi ad bonum prolis & propagationem esset instituta. Usque adhuc præfatus Auctor. Vide plura apud ipsum de præsentis controversia.

Nobis hæc dicta sufficient pro veritate nostræ Conclusionis, quæ negat perpetuò impotentes posse contrahere verum ac validum Matrimonium; quàmvis alioqui impotentia perpetua superveniens contractui, semel legitime celebrato, eum non dissolvat, ut jamjam edissero.

CONCLUSIO IV.

Impotentia subsequens nullo casu dirimit Matrimonium etiam ratum tantum.

Impotentiam subsequentem non dirimere Matrimonium consummatum, nemo inficiatur; ut satis patet ex dictis Disp. præced. Sect. finali, quæ est de indissolubilitate Matrimonij, ubi Conclus. 3. diffusè probavimus, in lege nova non solvi Matrimonium fidelium consummatum, nisi per mortem. Impotentia porro superveniens non est mors.

Quinimò, reponit quispiam, est mors, non quidem totius hominis, sed potentia generativa, quæ æqualiter extincta est, ac si totus homo conjux esset extinctus. Atqui constat, mortuo & extincto toto homine, jus matrimoniale extinguì, & alterum conjugem manere liberum: ergo mortuo partiali homine, id est, mortuà cà parte hominis, in qua residebat objectum essentialis juris matrimonialis, extinguì debet tale jus in altero; atque adè alter conjux potens manebit liber; quia nec alter tenetur ipsi amplius, nec ille alteri debitum reddere, cum hoc sit omninò impossibile; extincto quidem objecto juris in eo, qui adhuc manet potens; extincto etiam subjecto juris ex parte impotentis; quia neque hic habet subjectum capax juris utendi altero potente, nec alter potest habere jus utendi impotente, seu ad usum, qui non est copula matrimonialis. Ita arguit Dicast. hic disp. 7. n. 468.

Et prosequitur dicens: Res tota mihi videtur manifesto exemplo declarari. Ponamus duos sive ex pacto, sive ex lege habere jus & obligationem alterum alterius statis temporibus mutuo oculos aspiciendi. Hoc jus & obligatio non solum extinguitur utriusque vel alterutrius morte; sed etiam, quando saltem alterutri illorum eruti essent oculi; adè, ut sicut alterutro mortuo, superstes alter maneret liber à mutuo aspectu (quia jam esset impossibilis mutuus) ita alterutro orbatò oculis, maneret is, qui potest adhuc videre, liber à mutuo oculorum aspectu, quia jam est impossibilis mutuus. In non cæco quidem, quia non habet objectum, scilicet oculos alterius; in cæco verò, quia non habet capax subjectum & potentiam talis aspectus, scilicet oculos proprios, & non potest jus manere sine objecto juris, & sine subjecto juris.

Sic ergo in nostro casu, licet conjuges illi habuerint jus, & obligationem copulandi se mutuo ad generationem, tale jus cessabit, non solum utriusque vel alterutrius morte; sed etiam alterutrius organo amputato, quod non minùs est essentialis instrumentum ad copulam, quàm oculi instrumentum ad visionem: unde sicut in illo casu esset impossibile mutuum jus se mutuo aspiciendi, quia in uno deficeret objectum juris, & in altero subjectum capax talis juris; ita &